

A 907. évi pozsonyi diadalunk egyetemes jelentősége 1111 év távolából

Történelmi áttekintés

I. Pozsonyi csatánkról a lovasíjász-hagyományaink tükrében

A pozsonyi csata 1111. évfordulója jegyében indokolt megemlékeznünk arról, hogy lovasíjász-haderőnk győzelmei eredményeként teremtettük meg magyar államunkat a Kárpát-medencében. Az ezt követő 6 évszázadon át, egészen Mátyás királyunk huszárserege világáig lovas nemzet mivoltunk révén tudtuk megvédeni hazánkat a külső ellenséges támadásoktól. A pozsonyi diadal 1111. évfordulóján remek érzés megemlékezni a magyar lovasság hadtörténeti és művelődéstörténeti jelentőségéről! Kiváló helyszín erre a megemlékezésre Vecsés csodálatos lovasíjász-emlékműve, ahol már számtalanszor volt módom gyönyörködni ebben, a hátrafelé lövő magyar lovas íjászt ábrázoló nagyszerű szobor-

ban! Közismert és nagyszerű történelmi örökségünk, hogy a 907. évi pozsonyi csatában „IV. (Gyermek) Lajos keleti frank királynak Pannónia visszafoglalására indult serege” a „magyaroktól megsemmisítő vereséget szenved”: a „csatában a had vezére, Luitpold herceg, továbbá Theotmár salzburgi érsek, főkancellár is elesik”. E csatateri „győzelem után a magyar sereg az *Ensig nyomul*”, a folyó „*ezt követően 955-ig határfolyó*”. Ennek művelődéstörténeti következményeként indokolt utalnom arra is, hogy 908-ban Regino apát a *Világkrónika* címet viselő művében „*a magyarokat a szkítákkal azonosítja*”. (1) Világtörténelmi eseményt jelentő magyar lovasdiadal volt tehát a pozsonyi csata! Kelettől nyugatig mindenki számára nyilvánvalóvá vált a korabeli magyar lovashad és nyílzáporának ereje; és ezzel összefüggésben fontos a „*szkíta*” szónak a Regino általi korabeli rögzítése, hiszen e görög szó akkor már mintegy másfél ezer éve, azaz Hérodotosz óta a lovas íjászt jelentette. Regino apát *Világkrónika* című munkája mellett a korszak legkiemelkedőbb császára, Bölcs Leó (886–912) *Taktika* című művét is fontos megemlíteni, hiszen ebben igen jelentős részeket szentelt „*a magyarok hadművészetének*” bemutatására. (2) E körben tehát kiemelten hangsúlyozzuk, hogy a 907. július elején aratott pozsonyi diadal lovasíjász-minőségünk olyan emléke, melynek hadtörténeti értékét a korabeli magyarság lovas nemzet, lovas íjász mivoltában indokolt leginkább értelmezni. Négyesi Lajos következő sorai kiváló elemzést adnak a magyar lovasíjász-haderő csatateri értékéről: „*Bár a nyugati seregekben is voltak könnyű fegyverzetűek, de ezek rendszerint alulmaradtak a magyar portyázókkal szemben. Így a csata időszakában szinte az egész csatamezőt a magyarok tartották ellenőrzésük alatt. A zárt rendben*

álló nyugatiak mindenfelé száguldozó lovasíjász csoportokat láttak, és állandó nyílzáport kellett elszenvedniük. Ez a sebesüléseken túl a reménytelenség, körülzártág érzését is gerjesztette, ami a roham megkezdésére sarkallta őket.”

(3) Remek leírás ez annak a magyar lovas katonaságnak a vitézségéről, amelynek sebes vágta-ból zúdított nyílzápora mindig is megsemmisítő erővel hatott az ellenségre. 1100 évvel ezelőtt Regino apát a *Világkrónika* c. művében kiváló és érzékletes szavakkal emlékezett meg a „szaru íjakkal” harcoló magyar lovasokról, akik a csata során csak „színlelik a menekülést”, majd „kiszvártatva menekülésből támadásba mennek át”. A nyugati katonák ekkor szembesültek azzal az érzéssel, amelyet Regino úgy fogalmazott meg, hogy „amikor már markunkban érezzük a győzelmet, akkor kerülünk a legnagyobb veszélybe”.

(4) Érdeemes szólni a kiváló magyar lovastudás birtoklásán alapuló hátrafelé nyilazás hadászati eredményességének mindenki által érzékelhető jelenségéről is. Köztudott, hogy a nyugati katona íja sokkal erőtlenebb volt, mint az általa üldözött, valójában menekülést színlelő magyar lovas visszacsapó íja: ez a különbség a maga csatateri valóságában azt jelentette, hogy a hátrafelé célzó lovas íjász nyílveszeje sokkal nagyobb erővel csapódott be az üldözőbe – a becsapódás erejét még tovább növelte az üldöző lovas katona saját sebességéből eredő hatás is. A hatalmas ménesek léte volt a magyar törzsszövetség lovashadának legfőbb alapja, amit az tett katonai minőséggé, hogy remekül szervezett együttműködés létezett a magyar törzsek vezérei között. Jó péda ez utóbbira, hogy Biborbanszületett Konstantin görög császár 950 körül *A birodalom kormányzása* című művében a magyar haderőről a következőket emelte ki: a magyar törzseknek „megegyezésük van arra, hogy a folyóknál, bármely részen út ki a háború, teljes odaadással és buzgalommal együtt harcolnak”. (5) A katonai erőként együttműködni tudó lovasíjász-csikósvilágot kell látnunk minden korabeli győzelmünk háttérében: lovas nemzetünk hadművészeti értékvilága 1100 esztendővel világhírre tett szert! Lovas nemzetünk művelődéstörténeti jelentőségű fogalmi körében fontos visszatérnem arra, hogy a fentebb már hivatkozott, latin és görög műveltséggel is rendelkező Regino apát a *Világ-*

krónikában a magyarokat szkítaként említette, minősítette. Jól is tette, hogy így hívta lovas íjász őseinket, hiszen magyar őstörténetünk kiemelt jelentőségű, önmegnevezést jelentő, görög műveltségi alapszava a szkíta szó. Lovasíjász-nemzet voltunk okán kiemelendő, hogy nem létezett olyan nép, amely a saját nyelvén önmagát szkítának nevezte volna. Amikor a magyarság középkori művelt tudósai a valóságos történelmi gyökerű emlékezetműveltség jegyében önnön népüket szkítának hívták, és a magyarság származási területét Szkítiának nevezték, akkor azért használták e görög műveltségi szót, hogy más európai népek művelt tudósai számára is nyilvánvaló legyen a magyar származástudat ősi valósága. Ennek az áll a háttérében, hogy egészen a XIX. századig az európai műveltség legjelentősebb képviselői a görög és a latin nyelvtudás fogalmi és szóhasználati keretei között értelmezték és elemezték a múltat. A görög szkíta szó egy műveltségi fogalom, melyet legelsőként (Hérodotosz óta, azaz immár két és fél ezer éve) a görögök használtak egy meghatározott életmódot képviselő népesség megjelölésére. Ez a „szkíta” életmód a lovasíjász-műveltségi körre vonatkozik a görögök szóhasználatában: a szkíta szó valójában íjlesztő értelmű. Ez azt is jelenti, hogy aki nem göröggként a szkíta fogalmat használta, az valójában művelt ember volt. A magyar műveltségi körben a szkíta fogalom azért honosodott meg, mert középkori magyar tudósköreink a diplomáciai és műveltségi kapcsolatrendszerükben szintén e görög szót használták magyar őseinek lovasíjász-életmódjára utalva. Európa történelmében egy olyan nemzet van, melynek történelmében a legmagasabb szintű íjásztudás és különösen a lovasíjász-műveltség évezredek óta jelen volt: a középkori nyugati népeknek „A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!” szó-lása ennek máig ható emléke! Lényeges, hogy még 6 évszázaddal később, azaz Mátyás királyunk reneszánsz világában is közismert volt magyar lovas íjászaink pozsonyi diadalának hadtörténeti jelentősége az európai tudósok körében. Évszázadokon átívelő jelentősége jegyében igen fontos Veszprémy László következő értékelése a pozsonyi csatáról: „Közép-Európának e vidéke éppen a magyar előrenyomulásnak köszönheti, hogy belépett az írott források világába: nem vé-

letlen, hogy Bécs és Pozsony első említése is a magyar hadjáratokhoz kapcsolódik. [...] Teljesen indokolt, ha a pozsonyi csatának mind a magyar, mind az egész közép-európai térség sorsának alakulásában meghatározó történeti jelentőséget tulajdonítunk. Egyértelmű, hogy a magyar honfoglalás sikeressége függött az ütközet kimenetelétől, sőt vannak, akik egyenesen a magyar honfoglalás lezárulását kötik az eseményhez.” (6)

A pozsonyi csata 1111. évfordulója jegyében indokolt megemlékeznünk arról is, hogy a magyar műveltségi kör alapvető ősképe a lovas íjász, azaz a lovas katona: ez a magyarság évezredek óta átívelő lovasvilágának rendkívül jelentős öröksége. Ez a magyar őskép a kiváló haderőt biztosító és nagy szabadságban élő lovasíjász-műveltségű pásztorvilágunkban alapozódott meg: a Hunyadiak korában ezen műveltségi kör adta a hátterét a magyar huszárság kialakulásának – a huszárság csatateri vitézsége, hadviselési eredményessége és becsületkódexe magas elismertségre tett szert Európa XVI–XVIII. századi hadtörténetében. 2017 nyarán a magyar huszár bekerült a Hungarikumok Gyűjteményébe a Hungarikum Bizottság döntése alapján; és ennek okán arra is fontos gondolnunk, hogy a nagy szabadságban élő magyar pásztortársadalom, a magyar csikósvilág és az ősi magyar lovasíjász-harcmodor volt a magyar huszárság évszázadokon átívelő hadászati eredményességének az igazi gyökere.

A magyar huszárság vitézségi hagyománya, életmódbeli és világképi gyökerei jegyében utalok a „*Hadak útján*” (azaz a Tejúton) fehér lován vágtató Csaba királyfi szakrális ősképe, azaz Szkítia (Szküthia) lovasíjász-értékvilágára, amely a legalapvetőbb történeti emléke magyar nemzet tudatunknak. A magyar huszárság gyökerei tekintetében alapvetően fontosak a fentiek, hiszen a magyar műveltségi kör kizárólagos ősképe Szkítia lovasíjász-pásztorvilága: ez a magyarság mindig megvallott, a Kr. u. II. évezredben is mindvégig képviselt és a mostani évezredünkben is folyamatosan kifejezett eredettudatunk rendkívül jelentős öröksége.

A magyar őskép az a lovasíjász-műveltségű és nagyállattartó pásztorvilág, ahol az erkölcsi rend teljessége adta szabadságeszmény világteremtő erőt jelentett, és melynek szakrális tar-

talma a beszélt nyelv, a táncnyelv, a zenei nyelv és a magyar népművészeti örökség világában napjainkban is életet adó erőt testesít meg.

Az íjászat mellett hangsúlyozandó, hogy a vaskardot is hordozó lovasíjász-pásztorvilág volt a középkori magyar hadi minőség lényegi eleme! A magyar lovasíjász-életmód fontos sajátossága volt a kiváló kovácstudást mutató hosszú vaskard, amely lehetővé tette a lovasrohamban keretében a lóhátról való kardvágás kialakulását: az európai műveltségi körben ennek a lovasminőségnek örök időkre a magyar huszár lett a legfőbb jelképe!

Két életmód határozta meg a régi Magyarországot. Az egyik a magyar parasztság csodálatos világa, melynek számos értéke a napjainkig hat (pl. népművészet, népzene, néptánc). A másik az ősi magyar lovasíjász-műveltségből fakadó lovas nemzet létünk: a magyar lovaspásztorok, azaz a „*pusztai lovagok*”, csikósok és gulyások világában gyökeredzett ez a magyar műveltségi örökségünk.

A szabad életmódú, nagyállattartó és lovasíjász-műveltségű magyar csikósvilág adta Magyarországot középkori haderejét: a magyar lovaság, huszárság katonai minőségének alapvető feltétele volt a kiváló méneseiket biztosító, ősi tudással bíró pásztortársadalom.

A „*pusztai lovagok*” által képviselt ősi magyar lovasíjász-műveltségben gyökeredző dicsőséges magyar huszárvilág egyetemes értékrendet felmutató vitézségi becsületkódexe évszázadokon át felmutatta a lovagiasság erényét a csatatereken is. A magyar lovasvilág őstörténeti jelentősége, a magyar huszárság az egyetemes művelődéstörténet kimagasló lovasértékét jeleníti meg minden kor embere számára. Olyan örökség ez, amely méltán került a hungarikumok körébe!

II. Lovasíjásznemzet-létünk értékvilága

A pozsonyi diadalunkat megalapozó csatateri íjászműveltségünk és lovastudásunk, azaz lovasíjásznemzet-létünk és műveltségi emlékezete kimagasló értéket képvisel!

Művelődéskutatóként nagy élményt jelentett, amikor a BVSC-ZUGLÓ Szabadidő Szakosztályának vezetője, Janek György szervezése ré-

vén 2016. március 25-én a zuglói Lipták-villában *A magyarok nyilaitól...* címmel előadást tartottam a világhírűvet kivívó hajdúnánási magyar íjász, Mónus József világbajnok, Eurázsia bajnoka társaságában. Emelte ezen este élményét, hogy immár két évtizede Kassai-íjjal íjászom, az íjat magától a világhírű Kassai Lajostól vettem át egy remek lovasíjász-bemutatója utáni beszélgetésünk eredményeként. Évezredek átívelő magyar lovas nemzet mivoltunk és lovasíjászörökségünk jegyében kiemelkedő fontosságú, hogy napjainkban is számos híradás, újságcikk jelenik meg e tárgy körében. Jó példa erre az a híradás, amelyet 1976. június 13-án a Békés Megyei Népujság a címlapján tett közzé: *A „Budapest TOURIST” ajánlata üdülőknek* címet viselő írásban (a többi között) a következő testedzési lehetőségek között megemlítve a lovasíjászatot is: *„Gazdag sport- és aktív pihenési, testedző programot állított össze ez évre a Budapest TOURIST, s az újfajta üdülési forma iránt máris rendkívül nagy az érdeklődés. Az idén is indulnak gyalogtúrák, lovasíjásztanfolyamok, vitorlás- és tenisztanfolyamok.”* (1) Igen remek lenne, ha ezekről az 1976-os magyar lovasíjász-tanfolyamokról élménybeszámolók és fényképek kerülnének elő, mert úgy érzem, hogy lesz egyszer egy olyan, a lovasíjász-életmód világát bemutató magyar múzeumunk is, mely az egyetemes emberi műveltségi világ önálló és meghatározó volta jegyében mutatná be azt az életmódot, amely a lőfegyverek koráig a legmagasabb hadiművészetet képviselte.

A lovasíjász-minőség legkiemelkedőbb képviselője, a világhírt is méltán elérő Kassai Lajos jelentősége kapcsán igazi örömet okozott számomra, hogy az Új Vasárnapi Dunántúli Napló címlapján 1991. december 1-jén közzétett híradásban rátaláltam az általa Kaposmérőn megteremtett világról szóló ismertetőre: *„Lovasíjász Kaposmérőn. A Somogy megyei Kaposmérőn élő Kassai Lajos egy új sportág, a lovasíjászat meghonosításán fáradozik. A honfoglaláskori időket idéző leendő sportág lényege: vágató ló hátáról három testhelyzetben – szembe, oldalról, és hátrafelé – kell íjjal egy adott távon a céltáblákat eltalálni. Kassai Lajos több száz órai munkával korhű ruházatot és fegyverzetet is készített, így tart bemutatókat a sportág népszerűsítésére.”*

(2) A fenti cikk abban a tekintetben is kimagasló, hogy egy remek fényképet is közölt Kassai Lajos lovas íjászról! A következő esztendőben megjelent cikkben a következők kerültek rögzítésre: *„A magyar szabadság napja gödöllői rendezvényeinek a helyszíne a Grassalkovich-kastéllyal szembeni Alsópark. [...] A parki sétány mellett 12, 14 és 16 órakor Kassai Lajos lovasíjász bemutatja, hogyan használták a honfoglaló magyarok íjait, melyet néhai Fábíán Gyula professzor úr rekonstruált.”* (3)

A *„híres néhai Fábíán professzornak – aki állattan tankönyv és tudományos cikkek írója, egyetemi tanár – a fia”, „dr. Fábíán Gyula, a Magyar Terep- és Vadászíjász Egyesület elnöke”* rögzítette azt a tényt, hogy professzor édesapja *„mindig foglalkozott az íjászat gondolatával”* a *„magyar íjászhagyományok ápolása, az anyagok megfelelő ismerete, a régi emlékek felelevenítése”* céljából, és ő *„foglalkozott először Magyarországon vadászatra is alkalmas ősmagyar íjak készítésével és íjászklub szervezésével”*; valamint *„Gödöllőn alapította meg a Nomád Íjászklubot, melynek a híre külföldre is eljutott”*. Dr. Fábíán Gyula ezt nyilatkozta: azokkal az *„íjászokkal, akiket apám tanított, végül 1988-ban alapítottuk meg az egyesületet hatvan taggal Gödöllőn”,* a Magyar Terep- és Vadászíjász Egyesületet, amelyben a *„lovasíjász szakosztály a régi ősi lovasíjászat jellegzetességeit próbálja feleleveníteni”*. (4)

Hatalmas kihívást jelent a lovasíjászat gyakorlása és bemutatása – erre tekintettel utalok a következő gondolatokra. Négyesi Lajos alábbi megállapításai kiváló elemzést adnak a magyar lovas íjász csatateri értékéről: *„A rohamüldözések megkezdésekor a nyugati vagy bizánci harcosok csak a menekülő lovasíjászokat látták maguk előtt, akik a nyeregben hátrafordulva célzott lövéseket adtak le üldözőikre. Az üldöző egyik kezében a pajzsot, a másikban lándzsát vagy kardot fogott, nyakába akasztva lógott a szár, mivel a lovát sarkantyúval irányította – bár nagyon nem kellett, ment az a tömeggel együtt – próbálta magát védeni a hátrafelé lött nyilaktól, és közben észre sem vette, hogy mikor jutott a zöm elé és hullott a nyakába a nyilzapor, az átlagosnál nehezebb hegyű vesszőkkel. Nem véletlen, hogy a sebzett lovak meghököltek, és az üldöző tömeg*

zavarodottan összetorlódott és csak a lendület vitte a zöm által nyitott zsákba. Az ellenség tömegének megtorpanása lehetőséget adott arra, hogy több nyílzáport is lőjön rájuk a zöm.” (5)

III. Magyar lovasíjászatunk ősisége

A pozsonyi csata 1111. évfordulója kiváló alkalom arra, hogy megemlékezzünk a magyar lovasíjász-minőség évezredes gyökereiről, melynek csatatéri eredményessége páratlan volt egészen a Hunyadiak koráig. Kelettől nyugatig számos leírás maradt fenn magyar harcmodorunkról. A pozsonyi csata leírása kapcsán kiemelendő a fentebb már hivatkozott nyugati tudós Regino apát: a *Világkrónika* c. művében írottak alapvető fontosságúak őseink lovasműveltségének értékelése terén. Fontos adalék, hogy „*Regino korának egyik legműveltebb embere*” volt, aki „*a magyarokat a szkítákkal azonosította*”: „*régebbi forrásokat használt, Justinus (Kr. u. 2. sz.) és Paulus Diaconus (8. sz.) műveit*”. (1) A korábbi évszázadokból kiemelendő a Kr. u. 700 körül megírt görög Krétai kódex, mivel ebben szerepelnek a Kárpát-medencében és környékén élő „*szküthák*”. (2)

A görög források kiemelt jelentősége szkíta elődeink világának megértésében közismert az őstörténeti kutatók körében: a Kr. e. V. századi görög Hérodotosz óta így van ez! Az „*első egyetemes igényű történeti munka szerzője*”, Hérodotosz a fekete-tengeri utazása alkalmával Olbiában (Bug-liman mellett fekvő görög városban) szerezte „*a görög és szkíta kereskedőtől*”. Olbia a Boryszthenész (Dnyeper) kereskedővárosa volt: a „*szkíták zömét, köztük a királyi szkítákat*” Hérodotosz a Boryszthenész (Dnyeper) és a Don közé helyezte. (3)

Az évezredek átívelő szkíta, azaz lovasíjász-értékvilágról megőrzött görög műveltségi emlékek és a *Mátyás király-emlékév* jegyében indokolt utalnom a XV. századi Thuróczy-krónika művelődéstörténeti jelentőségére. Hérodotosz nyomán írt arról Thuróczy a krónikájában, hogy Héraklész Szküthiában járt, és ott egy varázslónővel három gyermeket nemzett: fiaik Szküthész (a szkíták őse lett), Agathürszosz (a Don és a Duna közötti népek őse) és Gelonosz voltak. (3) A szkítákról szóló görög mitológiai emlékezőzés rendkívül fontos: a

Fekete-tenger partvidékén élő pondoszi görögök őshagyománya szerint a Kherszon város közelében élő Mixoparthenosz volt a szkíták ősanja. Héraklész és Mixoparthenosz egyik fia volt az a Szküthész, aki képes volt megfeszíteni Héraklész íját: ez azért rendkívül fontos őstörténeti alapkép, mert megítélesem szerint a Szküthész névben az íjlesztő fogalmi kép jelenik meg, melyet a görög a szkíta szóval fejez ki már évezredek óta. A görög mitológiában megőrzött szkíta ősanja, Mixoparthenosz története olyan műveltségi emlék, melynek értelmezése a görög–magyar kapcsolatok jegyében számos érdekességgel szolgál az őstörténeti kutatások tekintetében is! Sőt, indokolt a görög mitológia Mixoparthenosz történeti hagyományát a magyar műveltségi hagyományrendszer tekintetében is értelmezni: e körből két adalékot fontos megemlítenem. Pécs középkori temploma fennmaradt gyámkövének töredékén a következő látható: köldöke alatt az asszony teste két halfarokra oszlik, melyek kétoldalt felkunkorodnak, és ezt a két halfarkot a szemből ábrázolt asszony a kiterjesztett kezeivel tartja úgy, mintha egyensúlyozna. (4) Három református templomot emelnék ki a magyar műveltségi körből, ahol ezek az ábrázolások megtalálhatóak. A Szatmárban található Gyügye református temploma famennyezetének egyik kazettáján egy olyan, a fején háromágú koronával ékesített asszony ábrázolása látható, akinek felső teste az alfeléig asszony, alsó része pedig kétfarkú haltest. A köldöke alatt az asszony teste két halfarokra oszlik, melyek kétoldalt felkunkorodnak: ezt a két halfarkot a szemből ábrázolt asszony a kiterjesztett kezeivel tartja, mintha egyensúlyozna. Mixoparthenosz szkíta királynőt is mindig ekként ábrázolják! A magyargyerőmonostori református templom egyik domborműve egy olyan nőt ábrázol, aki a hasa előtt két sárkánykígyót tart a két kezében: e középkori templom védőszentje Szent György volt (a reformáció előtt). Szilágylompért református temploma festett famennyezetén a „*jó és rossz szerencse kerekét*” ábrázoló kazettán az asszony teste deréktól lefelé két halfarokra oszlik. (5)

Mixoparthenosz azért is kiemelkedő jelentőségű a görög–szkíta műveltségi kapcsolatrendszerben, mert a Fekete-tenger északi partján olyan görög–szkíta városok jöttek létre az ókorban, melyek a Boszporuszi Királyság néven ismertek: e királyság fővárosa Pantikapaion

(Kherszon, Kerics) volt. Mixoparthenosz szkíta királynő volt a Boszporuszi Királyság jelképe! A görög „scytha” szó értelmét a történettudományban többen a „szkytho-toxotész” kifejezésből eredeztetik: ez az íj kihúzásának a mozdulatát jeleníti meg, és ekként az „íjlesztő” vitéz képét ábrázoló jelentéssel bír. Megítélésem szerint (a kentaur fenti jelképi tartalma okán is) a szkíta szó tehát íjlesztő értelmű: nem pusztán egy népre, hanem többre, a magas műveltséget képviselő lovas íjászokra utal! A görög hagyományban a lovával egybeolvadó szkíta lovas íjász a legyőzhetetlenség jelképe volt: a görög mitológia szerint Héraklészt és Akhilleuszt is egy kentaur tanította meg az íjászat nemes mesterségére. Pélion hegyének egyik barlangjában élt Kheirón kentaur (Thesszália keleti részén). Itt érdemes utalnom arra, hogy a szkíták lovas íjász és nagyállattartó pásztornép voltak. A kentaurok „nyilvánvalóan a pásztorkodó” őslakók voltak, akik „kiválóan értettek a lótenyésztéshez, s általában a lovakhoz”. Kheirón kentaur volt a lovaglás tudományának nagymestere, és a tanítványai közé tartoztak az alábbiak: Héraklész, Kasztór és Polüdeukész, Jászón és Athamasz is. (6) A Kaukázus görögül sokszor „Szkíta Kaukázus” néven említtetik. Szkítia a Fekete-tengertől északra fekvő terület volt. (7) A Kr. e. V. században akként írt Hérodotosz, hogy Borüsztthenész (Dnyeper) torkolatvidékén épült fel Olbia „a fő központja az egész szkítiai tengerpartnak”. (8) Hérodotosz szerint a szántóvető szkíták a Bug és a Dnyeper között, a nomád szkíták a Dnyepertől keletre, míg a királyi szkíták a Molocsna folyó völgye táján éltek. Hérodotosz szerint a szkíták szellemileg kiemelkedtek a többi nép közül, és bölcsek voltak. (9) Ha térképen ábrázolnánk a Hérodotosz által leírt világot, akkor a Fekete-tenger lenne a térkép középpontjában. (10) Ez volt az akkori világ közepe, ahol a görögök és szkíták műveltségi érintkezése folyamatos kölcsönhatásban állt egymással már hosszú idő óta. A fentiek okán fontos adalék, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum volt főigazgatója, Fodor István is rögzítette, hogy a Kr. e. 2000 táján a magyarok, vagy legalább „*egy csoportjaik a Fekete-tenger partvidékét*” is megközelítették. (11) Platón (Kr. e. 427–347) belső lelki tulajdonság szerint három embercsoportot különböztetett meg: az első volt a bátraké (trákok, szkíták), a második a pénzsóvároké (föníciaiak, egyipto-

miak), a harmadik a tudományszeretőké (görögök). (12) Itt ismét indokolt megjegyezni, hogy a szkíták lovas íjász és nagyállattartó pásztornép voltak! A Kr. e. VIII. században „*a Kárpát-medencében megjelenő népcsoport ázsiai lovas nomádokra*” azért fontos utalni, mert ők voltak azok, akik „*a Kaukázus vidékének gazdag fémművészeit magukkal hozhatták a Kárpát-medencébe*”. A preszkítának tartott nép is „*biztosan lovas nép volt*”: az Alföldön telepedtek meg, és fontos régészeti emlékek az angyalföldi aranykincslelet. (13) Hérodotosz azt is rögzítette, hogy „*a szkíták szerények, nagylelkűek, a szív törvényei szerint élnek*”. (14) A fentiek alapján fontos kiemelni, hogy a görög mitológiában megőrzött szkíta ősvilágunk műveltségi örökségében meghatározó jelentőséggel bír a Fekete-tenger partvidékén évezredek át létező görög–szkíta érintkezés! Szkíta, azaz lovas íjász őseink világa a görög műveltségi körben évezredek át (egészen Konstantinápoly 1453-as elestéig) ugyanazt a magasműveltséget jelenítette meg. A középkori magyar–görög kapcsolatrendszer kimagasló jelentősége körében fontos adalék Moravcsik Gyula következő megállapítása: „*A bizánci befolyás Magyarországon sokkal erősebb volt, mint azt a korábbi történetírás elismerte, megengedte. A korábbi kutatók nagy része azon fáradozott, hogy a bizánci befolyást bagatellizálja vagy egészen elhallgassa.*” (15) Moravcsik Gyula fentebb hivatkozott megállapítása okán indokolt utalnom arra is, hogy az egyetemes kereszténység történetében alapvető jelentőséggel bíró, Kr. u. 325-ben megtartott nikeai zsinat után 5 esztendővel, 330-ban került sor Konstantinápoly megalapítására. Fontos hangsúlyozni a fenti zsinat utáni esztendők kiemelt jelentőségét, hiszen Konstantinápoly megalapításával megteremtődött Európa és a világ első keresztény városa; mely egyben azt is jelentette, hogy 330-tól Konstantinápoly lett a Római Birodalom új fővárosa. Rendkívül jelentős a történelmi látásmód tekintetében is azt kiemeltem hangsúlyoznom, hogy Konstantinápoly birodalmi főváros léte azt jelenti, hogy 330 után egyetlen főváros, azaz császári hatalmi központ létezett a Római Birodalomban. Konstantinápoly 1453-ig fennálló fővárosi mivolta kapcsán kiemelten fontos arra utalnom, hogy egyrészt itt került megóvásra az ókori görög és római műveltségi örökség; másrészt a keresztény világ

számára is rendkívül jelentős éltető erőt biztosított; harmadrészt pedig a középkori görög krónikákban szereplő magyar történeti emlékeket is indokolt megemlítenem. Ez utóbbi körben gondolkodva és érezve külön is kiemelendő, hogy napjainkig ható egyetemes értéket jelentő művelődéstörténeti örökséget teremtett a Magyar Szent Korona országa, az „Archiregnum Hungaricum” uralkodójaként Hunyadi Mátyás is, hiszen az ő királyi udvarának könyvtára 2005-ben felkerült az UNESCO Világemlékezet listájára, mely az emberiség közös szellemi örökségét hivatott rögzíteni: a ma ismeretes kb. 650 *Corvina* egyharmada görög szerzőktől származik. Az évezredekén átívelő magyar–görög műveltségi kapcsolatrendszer egyetemes értéket képviselő volta körében alapvető fontosságú, hogy az ókortól kezdve egészen 1453-ig a görög tudóskörök megőrizték a lovasíjász-értékvilágról szóló szkíta ősképeket; majd pedig Konstantinápoly eleste után Hunyadi Mátyás könyvtára szolgálta a görög magasműveltség fennmaradását a reneszánsz Európa számára. Mátyás király udvarában nyilvánvaló valóság volt magyar lovasíjászatunk harcászati értéke és ősisége! Mitikussá lett magyar lovas íjászaik csikósvilágának művelődéstörténeti értékvilága kapcsán kiemelendő, hogy Ipolyi Arnold megállapítása szerint oly fajta az összefüggés a garabonciás diák és a sárkány között, mint a táltos és a táltosló között. (16) A magyar csikósvilág ménesei kapcsán Zolnay László ezt fogalmazta meg: „A ló szőrére háromszázhuszonegy szavunk van. Egyedül a pej ló színváltozatára tizenkét szavunk. A szarvasmarhát kétszázötvenhárom féle szóval illeti a magyar ember. A marhaszarv állását pedig nem kevesebb, mint hetvenegy szóval. Ilyen gazdag szókinccs pedig csak sok évszázad alatt alakulhat ki. [...] Kialakulásába egy évezred is beléltelt.” (17) A magyar csikósvilág és az ősvilágunk szkíta ősképe jegyében indokolt felidézni Csokonai Vitéz Mihály (1773–1805) alábbi sorait is: „Magyarjaim! Literátorok! Ne csak a külföldi írókat olvassátok, hanem keressétek fel a [...] magyart az ő erdeiben és az ő scythia pusztáiban, [...] hallgassátok figyelemmel a danoló falusi leányt és a jámbor puttonost; akkor találtok rá az Árpád szerencsi táborára, akkor lelítek fel a nemzetnek ama mohos, de annál tiszteletesebb maradványit.” (18) Az évezredekén átívelő magyar–görög összefüggések körében fontos adalék,

hogy a hunok értékvilágát személyesen is megta-
pasztáló V. századi görög Priszkosz rétor művének egy része fennmaradt a „konsztantinoszi kivonatok”-ban! Priszkosz rétor a „448-ban Attilához küldött követség” tagjaként járt Attila király udvarában: műve egy része a X. századi Szuda-lexikon „Abarisz” címszó alatti cikkében olvasható; és „jó részt csak azokban a kivonatokban maradt ránk, amelyeket Bíborbanszületett Konstantin császár a X. század közepe táján készíttetett”. A „konsztantinoszi kivonatok” jelentős emlékek. (19) A „krími hunok” világáról „a VI. századi Malalasz világkrónikájában” is maradtak fenn történelmi emlékek: az ebből származó adatok „a IX. századi Theofánisz krónikájában” is szerepelnek. (20) „Bosporos városa a Krím északkeleti csücskén volt (Kercs)”. E név a görög „Boón fórosz” kifejezésből ered, amely a marhakereskedelemmel függ össze. „Tauriké a Krím antik neve.” (21) E Boszporosz (jelentése: Ökörgázló) térsége és az ottani szarvasmarha-kereskedelem pásztorvilága (tauro-szkíták) szintén az évezredekén átívelő kapcsolatokat indokolt meglátni! Az 1160-as években élénk kereskedelem zajlott Buda és Konstantinápoly között: állatkereskedelmet folytattak a magyar kereskedők, bányatermékeket is vittek. (22) Magyar pásztorársadalmunk hadereje kapcsán is kiemelendő, hogy a „ménesek, a gulyák, a kondák és a nyájak, később maga a föld is és egy szóval minden, amit birtoknak és gazdaságnak neveznek, a nemzetségek közös tulajdona volt”. (23) A pozsonyi csata leírása kapcsán fentebb már többször hivatkozott Regino apát *Világkrónika* címet viselő művében írottak alapvető fontosságúak őseink lovasműveltségének értékelése terén; és annak okán is, hogy még később is hatottak az általa leírottak, melyre jó példa a 3 évszázaddal későbbi krónikáirónk, Anonymus gestája is. A „*pascua Romanorum*” kapcsán kiemelendő, hogy ennek „*forrása egyébként egész egyszerűen Regino krónikája*”, melyben az rögzítődött, hogy „*a magyarok a pannoniaiak pusztaságain legeltettek, ez a pusztaság tehát legelő volt*”, ahol a „*nomád magyarok legeltettek*”. „*Ezzel a szöveggel találkozott tehát az Ósgesta írója Reginonál, s ebből alkotta meg a »pascua Romanorum« fogalmat.*” (24)

Lovasíjászaik csatateri győzelmei okán fontos kiemelten hangsúlyozni, hogy ez a magyar lovasminőség sokkal többet jelentett, mint sok jó

íjászt lóra ültetni és jól lovagolni. A minőségi ló-állomány megteremtése is komoly szakértelem, odaadás és lószereket révén valósulhatott meg: nemzedékek során átadott olyan hatalmas tudásról van szó, mely a korabeli magyar csikósvilág hétköznapi életmódjában gyökeredzett. A magyar lovas íjász ember a ménések pásztor-

világából nőtt ki, gyermekkorától kezdve lóháton létezett, és ekként sajátította el minden tudását, beleértve az íjászatot is. Lovas nemzetünk íjász-nemzet is: az ősi magyar csikósvilág életmódján alapult lovasíjász-nemzetünk csatateri győzelemvilága, hiszen minden csikósban ott rejtett a csatateri vitézség összes lehetősége!

Források: I. Pozsonyi csatánkról a lovasíjász-hagyományaink tükrében. (1) Magyarország történeti kronológiája. I. kötet. A kezdetektől 1526-ig. Főszerkesztő Benda Kálmán. Bp., 1981. 320., 325., 326., 327., 328. o.; (2) Zólyomi Zsolt: Magyar harcmodor az Árpád-korban bizánci források alapján. In: Hadmérnök. VI. évfolyam 1. szám – 2011. március. 322. o.; (3) Négyesi Lajos: A magyar hadművészet a 907. évi pozsonyi csata idején. In: Egy elfeledett diadal. A 907. évi pozsonyi csata. Bp., 2008. 172. o.; (4) Veszprémy László: Aventinus híradása a magyarok 907. évi győzelméről. Csata Pozsonynál. In: Történelmi Szemle. XLX. 2007. 1. szám. 7. o.; (5) Kristó Gyula: A honfoglalás korának írott forrásai. Szeged, 1995. 130. o.; (6) Veszprémy László: Aventinus híradása a magyarok 907. évi győzelméről. Csata Pozsonynál. In: Történelmi Szemle. 2007. 1. szám. 11., 12. o.; **II. Lovasíjásznemzet-létünk értékvilága.** (1) A „Budapest TOURIST” ajánlata üdülőknak. In: Békés Megyei Népújság. 1976. június 13.: címlap; (2) A honfoglaláskori idöket idézi fel az új sportág. Lovasíjász Kaposmérőn. In: Új Vasárnapi Dunántúli Napló. II. évfolyam. 329. szám. 1991. december 1., címlap, MTI-fotó: Kálmándy Ferenc; (3) Gödöllői programok a szabadság napján. In: Pest Megyei Hírlap. XXXVI. évfolyam. 118. szám. 1992. június 21. 6. o.; (4) Sugár Gabi: Jogaik ugyanolyanok, mint a puskás vadászé. Megyénkben elsőként: vadász-íjász vizsga. In: Komárom-Esztergom Megyei 24 óra. V. évfolyam. 179. szám. 1994. augusztus 1. 6. o.; (5) Négyesi Lajos: A magyar hadművészet a 907. évi pozsonyi csata idején. In: Egy elfeledett diadal. A 907. évi pozsonyi csata. Bp., 2008. 172. o.; **III. Magyar lovasíjászatunk ősisége.** (1) A magyarok krónikája. Összeállította, szerkesztette és az összefoglaló tanulmányokat írta Glatz Ferenc. Bp., 1995. 42. o.; (2) Dr. Detre Csaba: Hun szavak, szövegek. In: Turán. 2004. március–április; (3) A magyarok elődeiről és a honfoglalásról. Kortársak és krónikások híradásai. Sajtó alá rendezte Györfy György. Bp., 1975. 49., 273. o.; (3) A Hunyadiak kora. Válogatta, a szöveg-magyarázatot összeállította és az utószót írta Kulcsár Péter. Bp., 1982. 321. o.; (4) Marosi Ernő–Wehli Tünde: Az

Árpád-kor művészeti emlékei. Bp., 1997.: 20. fekete-fehér fénykép; (5) Sisa Béla: A Madárleány Erdélybe repült. Bp., 2007. 4., 44., 88. o.; (6) Dr. Kőszegi Frigyes: A történelem küszöbén. Bp., 1984. 56. o.; (7) Szabó Árpád: Aranygyapjú. Bp., 1966. 465., 475. o.; (8) Boros János–Rapcsányi László: Vendégségben őseinknél. Bp., 1975. 258. o.; (9) Razin: A hadművészet története I. kötet. Bp., 1959. 138., 139. o.; (10) Zimonyi István: Muszlim források a honfoglalás előtti magyarokól. Bp., 2005. 150. o.; (11) Fodor István: Verrecke híres útján... Bp., 1980. 62. o.; (12) Dr. Nagy Sándor: A magyar nép kialakulásának története. Editorial Transsylvania. 1956. 99. o.; (13) Dr. Kőszegi Frigyes: A történelem küszöbén. Bp., 1984. 299., 303., 304. o.; (14) Rev. dr. Révész Mihály: „Kiáltónak szava” – Bibliába temetett magyar őstörténet. Bp., 2000. 5. o.; (15) Berenik Anna: A félremagyarázott Anonymus II. A Gesta Hungarorum mint történelmi egyenlet. In: Életünk. Irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat. XXIX. évfolyam. 1991. 11. szám. 1040. o.; (16) Holló Domokos: A garabonciás diák alakja a magyar néphagyományban. In: Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság értesítője. 45. évfolyam, Budapest, 1934. 114. o.; (17) Zolnay László: Kincses Magyarország. Középkori művelődésünk történetéből. Bp., 1977. 65. o.; (18) Ujváry Zoltán: A magyar folklórkutatás kezdetei. Gyűjtési felhívások. In: Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság értesítője. 116. évfolyam. Budapest, 2005. 42. o.; (19) A magyarok elődeiről és a honfoglalásról. Kortársak és krónikások híradásai. Sajtó alá rendezte Györfy György. Bp., 1975. 53. o.; (20) A magyarok elődeiről és a honfoglalásról. Kortársak és krónikások híradásai. Sajtó alá rendezte Györfy György. Bp., 1975. 55. o.; (21) A magyarok elődeiről és a honfoglalásról. Kortársak és krónikások híradásai. Sajtó alá rendezte Györfy György. Bp., 1975. 274., 279. o.; (22) T. Tóth Sándor–Szabó Árpád: Matematikai műveltségünk keretei. Középkor és reneszánsz. Bp., 1988. 53. o.; (24) Belitzky János: Sopron vármegye története. I. kötet. Budapest, 1938. 304. o.; (24) Vékony Gábor: Anonymus kora és korhűsége III. In: Életünk. Irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat. XXIX. évfolyam. 1991. 3. szám. 274. o.